

HUMENSKÝ SOKOL

NATURA 2000

NATURA 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie. Hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie európskeho prírodného bohatstva – najvzácnejších a najohrozenejších biotopov¹ a druhov na území štátov EÚ. Sústavu NATURA 2000 tvoria **chránené vtáčie územia** vyhlásované s cieľom ochrany vtáctva a **územia európskeho významu** s cieľom ochrany ostatných vzácných a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov. O zaradení územia do sústavy NATURA 2000 rozhoduje Európska komisia, ktorá územia vyberá z predložených návrhov jednotlivých členských krajín.

ÚZEMIE EURÓPSKEHO VÝZNAMU HUMENSKÝ SOKOL

Pohľad na časť NPR Humenský Sokol od lokality Podskalka

Identifikačný kód územia: SKUEV0050
Nadmorská výška: 165 – 447 m n. m.
Rozloha: 233, 48 ha
Kraj: Prešovský

Okres: Humenné
Katastrálne územie: Humenné, Ptičie, Chlmec, Jasenov

¹ prírodný životný priestor charakterizovaný určitými vonkajšími podmienkami a súborom v ňom žijúcich organizmov (rastlín a živočíchov)

PRÍRODNÉ POMERY

V tesnej blízkosti mesta Humenné, asi 2 km južne, sa nachádza navrhované územie európskeho významu (ÚEV) Humenský Sokol. Jeho prevažnú časť tvorí Národná prírodná rezervácia (NPR) Humenský Sokol. Územie Humenského Sokola bolo za chránené vyhlásené už v roku 1980. V rámci NPR Humenský Sokol je zriadený náučný chodník, ktorý tvorí uzavretý okruh s celkovou dĺžkou 3, 5 km s prevýšením 257 m.

Samoregulačný vývoj

Masív Humenského Sokola je budovaný horninami obdobia druhohôr a starších treťohôr, a to hlavne karbonátovými zlepcami centrálnokarpatského paleogénu. Len na severe územia vystupuje úzky pás krinoidových vápencov, prestúpených žilami bieleho kryštallického vápence. Zaujímavými geomorfologickými útvarmi v území Humenského Sokola je približne 40 m vysoká skalná stena, jaskyňa Dúpná a menej známe jaskyne Sokolík, Sokolová a Horná. V priestore už nevyužívaného kameňolomu sa nachádzajú ťažbou umelo odkryté jaskyne Sokolejská priepasť II., Sokolejská rozsadlina. Ako prevažujúci pôdny typ sú zastúpené rendziny typické a hnedé a pararendziny na karbonátovom materiály náplavových kužeľov a zvetralinách pevných karbonátových hornín. Územie patrí do mierne teplej a veľmi vlhkej klimatickej oblasti s chladnou zimou.

Prevažnú časť územia predstavujú spoločenstvá dubových bučín. Pôvodné nezmenené spoločenstvá predstavuje drieňová dúbrava s dubom plstnatým (*Quercus pubescens*) v hrebeňovej časti na vápnom podklade s vystupujúcimi skalnými stenami. Dub plstnatý tvorí v území Humenský Sokol severnú hranicu svojho európskeho areálu rozšírenia. Dominantnými rastlinnými spoločenstvami sú spoločenstvá zväzov bukove lesy vápnomilné a dubové xerotermofilné lesy submediteránne a skalné stepi. Podľa lesnickej typológie dané územie predstavuje lesné typy dubových bučín, bukových dúbav a drieňových dúbav.

Majka obyčajná – samička
(*Meloe proscarabaeus*)

Babôčka pávooká
(*Inachis io*)

Vretienka vičencová (*Zygaena carniolica*)
a vretienka ranostajová
(*Zygaena ephialtes*)

Jaskyňa Dúpna

K botanicky najcennejším patria spoločenstvá skalnatých stepí a vápencových skál, ktoré sa vyskytujú prevažne v skalnatej hrebeňovej časti územia.

Z bylinných druhov sa v území vyskytujú mnohé teplomilné a vzácne druhy: poniklec veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*), drieň obyčajný (*Cornus mas*), dráč obyčajný (*Berberis vulgaris*), klokoč perovitý (*Staphylea pinnata*), skalník obyčajný (*Cotoneaster integerimus*), prilbica jedhojová (*Aconitum anthora*), konvalinka voňavá (*Convallaria majalis*), ľalia zlatohlavá (*Lilium martagon*), veternica lesná (*Anemone sylvestris*), či prilbovka červená a biela (*Cephalanthera rubra* a *C. damasonium*).

Zo vzácnejších zástupcov živočíšnej ríše bol v skalných sutinách zistený výskyt pomerne zriedkavého mäkkýša, západokarpatského endemitu *Clausilia (Andraea) dubia carpatica*. Z ostatných živočíšnych druhov sa tu vyskytuje napr. užovka stromová (*Elaphe longissima*), jašterica obyčajná (*Lacerta agilis*), mnohé druhy spevavého vtáctva a poľovnej zvery, bystruška potočná (*Carabus variolosus*), či fuzáč alpský (*Rosalia alpina*). Územie je hniezdiskom sovy uralskej, bociana čierneho a dutinových hniezdičov.

NEGATÍVNE VPLYVY

Výrazným negatívnym vplyvom na biotopy a druhy v území má predovšetkým vysoká návštevnosť a pohyb návštevníkov mimo zriadeného náučného chodníka, skalolezectvo, či zakladanie ohnísk. Ďalší negatívny vplyv v lesných porastoch predmetného územia predstavuje nelegálny výrub drevnej hmoty na celej ploche územia obyvateľmi z blízkej rómskej osady, ako aj výskyt invázneho druhu rastliny v poraste v rámci územia NPR.

Nepriaznivým faktorom v nelesných typoch biotopov, ktoré sa nachádzajú prevažne v južnej časti územia, a to v katastri obce Chlmec je predovšetkým zánik tradičného obhospodarovania lúk a pasienkov. Opustenie a nevyužívanie týchto biotopov spôsobilo ich intenzívne zarastanie náletom drevín a krov.

OCHRANA ÚZEMIA

Plošne sa územie európskeho významu z väčšej časti prekrýva s NPR Humenský Sokol. Národná prírodná rezervácia bola vyhlásená v roku 1980 s výmerou 241, 5 ha na ochranu zachovalých ukážok skalných, trávnatých a lesných rastlinných spoločenstiev s výskytom ponikleca veľkokvetého (*Pulsatilla grandis*) a dubom plstnatým. Celé územie európskeho významu sa zároveň nachádza aj v navrhovanom chránenom vtáčom území (CHVÚ) Vihorlat. Najcennejšie plochy územia sú v rámci NPR chránené 5. a 4. stupňom ochrany. Zvyšok územia je v 2. a 3. stupni ochrany.

Cieľom ochrany v území európskeho významu sú zachovalé ukážky skalných, trávnatých a lesných spoločenstiev s výskytom duba plstnatého a vzácných teplomilných bylinných druhov na vápencových zlepenkoch.

Potreba ochrany druhov a biotopov európskeho významu a zachovania ich priaznivého stavu si vyžaduje na značnej časti územia aktívny prístup, na čo slúži program starostlivosti o územie a jeho zonácia. Územie je možné rozdeliť na zóny podľa súčasného stavu biotopov a druhov a aktivít potrebných na dosiahnutie cieľov ochrany prírody. Prostredníctvom tohto nástroja bude možné zabezpečiť vhodný režim a intenzitu využívania najmä lesov, lúk a pasienkov a usmernenie ostatných aktivít. Zóny sú navrhnuté podľa určitých zásad.

Zóna A

Do zóny A sú zaraďované územia s najvýznamnejšími prírodnými hodnotami, najmä prirodzené alebo málo pozmenené ekosystémy ponechané na prirodzený vývoj (t. j. územia bez zásahu), ktoré prejavujú vysoký stupeň stability a samoregulačnej schopnosti. Z lesných ekosystémov – sú to porasty lesov prirodzeného charakteru, resp. v rozličnom štádiu prechodu k prirodzeným lesom. Cieľom je ponechať tieto ekosystémy ich prirodzenému vývoju, uchovať alebo obnoviť ich samoregulačnú schopnosť a vylúčiť ľudské zásahy do prírodného prostredia. V rámci ÚEV sú do zóny A navrhované skalné, lesostepné a lesné spoločenstvá s dubom plstnatým, ktoré majú najväčšie rozšírenie pozdĺž hlavného hrebeňa a bočných hrebeňov. Z lesných typov – v týchto porastoch prevláda vápencová dubová bučina a drieňová dúbava s bukom. Do tejto zóny je zaradená najzaujímavejšia vegetácia v okolí skalných stien, ktoré sú najčastejšie orientované k východu a severu. Ide o asociáciu *Festuca pallens* – *Seseli osseum* s výskytom druhov *Pulsatilla grandis*, *Stipa pulcherrima*, *Silene otites* a iné. V tesnom susedstve s touto asociáciou sa nachádza spoločenstvo *Caricetum humilis*, ktoré tvorí ekologicky a floristicky vývojovú fázu medzi skalným spoločenstvom a spoločenstvom duba plstnatého (asociácia *Quercus pubescens*-*Litospermum purpureo-coeruleum*).

Ľalia zlatohlavá
(*Lilium martagon*)

Horčičník bledokvetý
(*Erysimum pallidiflorum*)

Ľan žltý
(*Linum flavum*)

HUMENNÉ

Hažín nad Cirochou

Kamenica nad Cirochou

Jasenov

Ptičie

Kamienka

vod.n. Chlmec

Chlmec

612

Oreské

Porúbka

Skalničník guľkovitý srstnatý
(*Jovibarba globifera subsp. hirta*)

Mláďáta sovy dlhochvostej
(*Strix uralensis*)

LEGENDA:

 SKUEV0050 Humenný Sokol

Skalné bralo v NPR Humenský Sokol

Zóna B

Do zóny B sú zaradované málo pozmenené ekosystémy, ktoré sú čiastočne narušené ľudskou činnosťou a hospodárskym využívaním. V navrhovanom území európskeho významu Humenský Sokol by sem mali byť zaradené hodnotné a zachované komplexy lesných biotopov čiastočne pozmenených ľudskou činnosťou. Do tejto zóny sú navrhované na zaradenie staršie porasty s prevládajúcimi lesnými typmi vápencová dubová bučina a drieňová dúbava s bukom. Porasty sú často poškodzované nepovoleným výrubom drevín obyvateľmi z blízkej rómskej osady. Porasty sú v rubnom veku s prirodzeným drevinovým zložením vhodné na ponechanie na samovoľný vývoj. V ďalšom období už nebude potrebné vykonávať v týchto porastoch žiadne hospodárske zásahy a postupne by mali byť v budúcnosti preradené do zóny A. Cieľom je zachovať rozmanitosť biotopov a posilňovať stabilitu lesných porastov.

Každé územie európskeho významu sa po schválení Národného zoznamu navrhovaných ÚEV vládou SR (17. 3. 2004) považuje za chránené územie. Je to štádium tzv. **predbežnej ochrany**, ktorej cieľom je zabezpečiť, aby sa stav európsky významných druhov a biotopov v území nezhoršoval. Toto obdobie môže trvať až 9 rokov, pričom počas prvých 3 rokov je národný zoznam posudzovaný v Európskej komisii a dochádza k definitívnemu výberu územia do sústavy NATURA 2000 a do maximálne ďalších 6 rokov dôjde k vyhláseniu územia. Predbežná ochrana je realizovaná prostredníctvom stupňov ochrany uvedených v národnom zozname. Podrobný zoznam parciel so zaradením k príslušnému stupňu ochrany pre ÚEV Humenský Sokol, ako aj všetky ďalšie informácie o sústave NATURA 2000 na Slovensku nájdete na www.soprs.sk/natura.

Stupne ochrany. Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je územná ochrana na Slovensku diferencovaná podľa stupňov ochrany. Najmenšie obmedzenia v prospech ochrany prírody predstavuje 1. stupeň (platí na celom území SR), najprísnejší je 5. stupeň (o. i. zahŕňa zákaz pohybu mimo vyznačených turistických chodníkov, zberu plodov a rušenia pokoja v záujme prítomných živočíchov a samozrejme vylučuje hospodársku činnosť). V prípade zónovania územia, jednotlivým zónam zodpovedajú príslušné stupne ochrany (zóna A = 5. stupeň, zóna B = 4. stupeň, zóna C = 3. stupeň, zóna D = 2. stupeň. 1. stupeň nemá pridelenú zónu).

Lokalita Skalka

Zóna C

Zóna C zahŕňa územia s výraznejším narušením pôvodného prírodného prostredia človekom a s výraznejším hospodárskym, rekreačným a iným využívaním. V danom území sú to lesné spoločenstvá, ktoré majú zmenenú druhovú a vekovú štruktúru (hrab, borovica čierna, agát) ako aj porast, ktorý je narušaný vyššou návštevnosťou zo strany obyvateľov blízkeho sídliska, po ktorých v okrajových častiach porastu ostávajú odpadky a ohniská. Z lesných typov v týchto porastoch prevláda lesný typ vápencová dubová bučina a zavlhčená dubová bučina. Tu bude možné bežné obhospodarovanie lesa s cieľom zabezpečiť prirodzené drevinové zloženie.

Zóna D

Zóna D zahŕňa územia s najviac narušeným prostredím. Dlhodobým cieľom manažmentu v zóne D je zabezpečiť na jednotlivých plochách postupné vytváranie podmienok na ich preradenie do zóny C, prípadne B. Sem budú navrhnuté aj zarastajúce pasienky v okolí obce Chlmec. Cieľom starostlivosti je zabezpečiť únosné využívanie týchto plôch, aby nedošlo k poškodeniu biotopov a ovplyvneniu populácií druhov rastlín a živočíchov.

STAROSTLIVOSŤ O ÚZEMIE

Medzi odporúčané spôsoby obhospodarovania územia patrí:

v lesných porastoch:

dodržiavanie zásad lesného hospodárenia podľa zonácie:

- **zóna A** – bezzásahový režim
- **zóna B** – zvyšovanie rubnej doby
 - predlžovanie obnovnej doby
 - jemnejšie spôsoby hospodárenia
 - ponechávanie stromov a drevnej hmoty v porastoch
- **zóna C** – zvyšovanie podielu prirodzenej obnovy
 - odstraňovanie invázných druhov rastlín
 - zachovať alebo cielene obnoviť pôvodné druhové zloženie lesných porastov
 - usmerňovanie návštevnosti územia a údržba náučného chodníka

na lúkach a pasienkoch:

- **zóna D** – kombinovaná pastva (ovce, kozy)
 - odstraňovanie sukcesných drevín, prípadne bylín a vyhrabávanie stariny
 - zabezpečenie vhodných pobytových podmienok bioty

ZOZNAM BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Typ biotopu	Kód NATURA 2000 (* prioritné biotopy)
Prirodzené a poloprirodzené travinno-bylinné biotopy	
Pionierske porasty na plytkých karbonátových a bázických substrátoch zväzu <i>Alyso-Sedion albi</i>	6110*
Suchomilné travinno-bylinné a krovinné porasty na vápnitom podloží (*dôležité stanovišťa <i>Orchidaceae</i>)	6210*
Nížinné a podhorské kosné lúky	6510
Skalné biotopy a jaskyne	
Karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou	8210
Nesprístupnené jaskynné útvary	8310
Lesné biotopy	
Bukové a jedľové kvetnaté lesy	9130
Vápnomilné bukové lesy	9150
Lipovo-javorové sutinové lesy	9180*
Teplomilné panónske dubové lesy	91H0*

Skalná stena v NPR Humenský Sokol

ZOZNAM DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Skupina Slovenský názov	Vedecký názov (* prioritné druhy)
Vyššie rastliny	
poniklec veľkokvetý	<i>Pulsatilla grandis</i>
Chrobáky	
bystruška potočná	<i>Carabus variolosus</i>
fúzač alpský	* <i>Rosalia alpina</i>
fuzáč veľký	<i>Cerambyx cerdo</i>
Cicavce – netopiere	
netopier brvitý	<i>Myotis emarginatus</i>
netopier čierny/ uchaňa čierna	<i>Barbastella barbastellus</i>
netopier obyčajný	<i>Myotis myotis</i>
netopier veľkouchý	<i>Myotis bechsteini</i>
netopier východný/ netopier ostrouchý	<i>Myotis blythii</i>
podkovár krpatý/ p.malý	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
podkovár štíhlokridlý/ p.veľký	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>

Ohniváčik veľký
(*Lycaena dispar*)

Fuzáč alpský
(*Rosalia alpina*)

Poniklec veľkokvetý
(*Pulsatilla grandis*)

Netopier brvitý
(*Myotis emarginatus*)

KONTAKTNÉ ADRESY

ISBN 978-80-89310-32-6

Štátna ochrana prírody SR
Správa CHKO Východné Karpaty
Duchnovičova 535, 068 01 Medzilaborce
tel.: (057) 748 02 91
fax: (057) 748 02 92
e-mail: v.karpaty@sopsr.sk

www.sopsr.sk/natura

Autori fotografií: © Š. Birčák, © M. Dubás, © F. Bližinský, © P. Kaňuch, © A. Macková, © M. Mina,
© Š. Pčola, © J. Terray, © I. Zubaľová

Odborný text: Správa CHKO Východné Karpaty

Tento informačný materiál vydala ŠOP SR v rámci projektu Optimalizácia komunikácie a informovania o chránených územiach zaradených do sústavy Natura 2000, ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou.

Foto na obálke:

*predná strana – Pohľad na NPR Humenskú a NPR Humenský Sokol od PR Chlmecká skalka, lokalita Skalka, príľbovka biela (Cephalanthera damasonium), ohniváček veľký (Lycaena dispar),
zadná strana – vrcholová kóta NPR Humenský Sokol*

